

הודאה כנגד הודאה

ראשי הפרקים

- א. סוגיית הגמ' בגיטין ושיטות הראשונים
 1. תוס' – מפקידים הממון בידי שליח
 2. רשב"א – ספק שקול ומעמידים על חזקת ממון
 3. ריטב"א – מרא קמא זוכה
 4. רבנו קרשקש – תפיסה מועילה
- ב. טענות בעלי הדין בהודאה כנגד הודאה
- ג. קצוה"ח ונתה"מ – תפיסה בהודאה כנגד הודאה
יסוד המחלוקת בענין תפיסה
- ד. "טענו חיטים..." – הודאה כנגד הודאה?
- ה. שיטת תוס' והרא"ש בהודאה כנגד הודאה
- ו. דין "האומר זה אחי" בהודאה כנגד הודאה
 1. נתה"מ ונחל יצחק – הודאה כשהנכסים אינם ברשותו
 2. קצוה"ח – אין ספק מוציא מידי ודאי
 3. בירור בתירוץ קצוה"ח
- ז. הודאות סותרות של מלוה ולוה
- ח. סיכום

מאמר זה עוסק במקרה בו שני בעלי דין הודו זה לזה בממון, כלומר שכל אחד טוען לחובת עצמו ולטובת השני, ועל בית הדין להכריע מה לעשות בממון הנידון.

א. סוגיית הגמ' בגיטין ושיטות הראשונים

איתא בגיטין מ,ב:

ת"ר: האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר לא עשאתי - חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר; כתבתי ונתתי לו, והוא אומר לא כתב לי ולא נתן לי - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני, והוא אומר לא נתן לי - חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר; כתבתי

ונתתי לו, והוא אומר לא כתב ולא נתן לי - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. מי אוכל פירות? רב חסדא אמר: נותן אוכל פירות, ורבה אמר: משלשין את הפירות. ולא פליגי: הא באבא, הא בברא.

בסוגיא שתי דוגמאות של הודאה כנגד הודאה, אחת בעבד ושניה בשדה. בשלב הראשון בשתי הדוגמאות, מגדירה הגמ' את הודאת הנותן כנכונה יותר, מכיון ש"חיישין שמא זיכה לו ע"י אחר", ולכן למרות שהמקבל אינו יודע מכך, ואף הודה שלא זכה, לא מתייחסים להודאתו ומגדירים אותו כזוכה. נחלקו ראשונים האם להגדירו כזוכה בודאי, כלומר ודאי שמה שקרה זה שהנותן נתן והמקבל לא ידע (תוס', רא"ש ועוד), או שנאמר, שהמקבל זוכה מכיון שטענתו מסופקת לעומת טענת הנותן שהיא טענה ודאית ולכן המקבל יזכה (ראב"ד, רשב"א) לשיטה זו ה"חיישין" מתפרש כפשוטו.

בשלב השני מביאה הגמ' מקרה שבו בשתי הדוגמאות הנ"ל, אין שום ספק בטענות שני הצדדים ואז הדין הוא שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, כלומר הודאת המקבל גוברת, ומסבירים רש"י תוס' והרא"ש, שזה נובע מכך שתולים בטעות של הנותן שחשב שנתן אך בעצם לא נתן. ניתן להסיק לשיטתם שכאשר המציאות תהיה שאין שום אפשרות לתלות בטעות נותן, הדין ישתנה וכפי שנביא להלן בשיטתם.

1. תוס' – מפקידים הממון בידי שלישי

בשלב הבא שואלת הגמ' "מי אוכל פירות" ונחלקו הראשונים כלפי מה השאלה מתייחסת. הר"ן, הרשב"א והמהרש"ל בשיטת תוס', מסבירים שהשאלה באה לפרט את הדין של הבריייתא הנ"ל, כלומר שמה שהולכים אחר הודאת מקבל בגלל שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולכן הנותן אוכל פירות, זה רק כאשר בעלי הדין עצמם טוענים בפני בית הדין, אך כאשר בעלי הדין אינם בפנינו אלא בניהם, או בני המקבל מול הנותן, הדין הוא שישלישו את הפירות ביד שלישי, כי הבן פחות מכיר את המציאות, ויש סבירות לכך שיבואו עדים ויעידו שהנותן אכן נתן, ובן המקבל לא ידע. לעומת הסבר זה בתוס', המהרש"א מסביר בדעתם, שהשאלה מי אוכל פירות, היא שאלה בעלמא, ולכאורה כוונתו במקום של ספק שבו אין לתלות בטעות נותן כפי שהתוס' מסבירים בסוגיא, אלא טענותיהם שוות, אך במקרה של הבריייתא, הדין נשאר כפי שהובא בבריייתא, כלומר שהשדה והפירות נשארים ביד נותן.

היוצא משיטות הראשונים האלה, בהודאה כנגד הודאה, כאשר אין מקום לתלות בטעות מתבקשת של אחד הצדדים ("שמא זיכה לו ע"י אחר"), תולים

בטעות רחוקה (שמא חושב הנותן שנתן אך בעצם לא נתן) ובמקום שאין לתלות בטעות רחוקה, כלומר, לשני הצדדים יש אותה סבירות לטעות (בן המקבל טוען שאביו לא קיבל- לפי הסבר הר"ן הנ"ל) הדין הוא, שמפקידים את הממון ביד שלישי, ואולי יתכנו פתרונות אחרים כגון: חזקות וכו'.

2. רשב"א – ספק שקול ומעמידים על חזקת ממון

הרשב"א בחידושי שם מבין בדעת תוס' בשאלת הגמ', שהם מסבירים זאת כהסבר הר"ן, והוא מקשה על שיטה זו:

ועוד בשאלת פירוש בעל דין דמתני' מי משניהם הוא היאך באה תשובת רבא דאמר משלשין את הפירות שבדין זה לא דברה בו הברייתא לכאורה אלא רבא הוא שמסדר והולך דינו על הברייתא לומר אם יהיה כך יהיה הדין כך, ועוד דדבר פשוט הוא שהודאת המקבל נקראת הודאת בעל דין ומעמידין שדה ביד נותן דכיון שזה מודה וזה מודה העמד קרקע בחזקתו ביד בעלים ראשונים, אח"כ מצאתי כן לר"א אב"ד ז"ל.

כלומר שלדעתו במקום שטענותיהם מוחלטות ואין חשש לטעות, הודאת המקבל גוברת מכיון שנוצר ספק שקול כתוצאה מהודאותיהם, ולכן "נעמיד ממון בחזקתו ביד בעלים ראשונים"¹ (אי אפשר להכריע מלשון הרשב"א, האם כוונתו לחזקת ממון, ולכן במקרה של הודאה כנגד הודאה ייתכן ותפיסה תועיל, או שהדגש בדבריו הוא על סוף המשפט שבמקרה של הודאה כנגד הודאה נכריע עפ"י חזקת מרא קמא²). בהסבר שאלת הגמ' "מי אוכל פירות", אומר הרשב"א, שהיא מתייחסת לשלב הראשון של הברייתא, שעליו

¹ במישור האיסורי בעבד, כלומר האם הוא מוגדר מבחינה הלכתית כעבד או כבן חורין, למשל לענין נישואין עם בת חורין או עם שפחה, גם כן יוכרע עפ"י דעות הראשונים האלו, כלומר שלפי דעת תוס' והרא"ש הנותן מוגדר כטועה ולכן העבד נשאר עבד גמור לכל הענינים, והאדון יכול להשתעבד בו, ולא אוסרים זאת עליו מדין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא, מכיון שהודאתו אינה נחשבת לכלום, וכן פסק הטור יו"ד סעיף קלט והשו"ע שם סעיף עה. אך לפי שיטת הרשב"א, שהעבד נשאר בחזקת הבעלים רק בגלל ספק שנוצר ע"י הודאותיהם הסותרות, הדין בעבד צריך להיות, שהודאת כל אחד מהם יוצרת שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא, וממילא האדון יהיה אסור לשעבד את העבד, ואילו העבד לא יוכל לשאת בת חורין ועוד, וכן משמע מדברי הרמ"ה שהובאו בטור שם ובדברי הב"י עליו שם. אמנם הב"ח שם מסביר את הרמ"ה באופן אחר ועין שם. ועיין עוד במגיה על תרומת הכרי סימן פח אות א, שגם כן הבין לפי הדרך הזו של הרשב"א שבמישור האיסורי, יהיה דין של שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא לשני בעלי הדין.

² במאמר זה נצא מנקודת הנחה, שחזקת מרא קמא אינה שווה לחזקת ממון, אלא היא נחשבת לחזקה דמעיקרא. ולכן במקום שיש חזקת מרא קמא לא תועיל תפיסה. על פי דרך זו הוסקו המסקנות מדברי הראשונים, שובאו להלן.

אמרה הברייתא "חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר", ומכיון שהחיישינן יוצר ספק, שואלת הגמ' מה יהיה דין הפירות, ולגבי זה נחלקו רב חסדא ורבה.

3. ריטב"א – מרא קמא זוכה

הריטב"א (כת"י – מוסד הרב קוק) בהסבר הברייתא בשלב השני לגבי עבד, שהדין הוא שהודאת העבד גוברת מדין הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, מסביר שדין זה נובע מכך שלעבד יש חזקת עבדות, ולכן מכריעים פה על פי החזקה הזו והוא נשאר בעבדותו, וכן לגבי שדה, הודאת המקבל גוברת, מכיון שמעמידים את הקרקע בחזקת מרא קמא. ובהמשך דבריו שם הוא קובע כלל, שבכל מקום שתהיה הודאה כנגד הודאה ויוצר ספק, נשאר את הממון בחזקתו. ולמרות שנראה מסוף דבריו שהולכים אחר חזקת ממון בספק שנוצר מהודאה כנגד הודאה, אך ממה שכתב לפני כן בשדה שהולכים אחר חזקת מרא קמא, וכן לאור ההשוואה לעבד שמעמידים אותו בחזקת עבדות, שזו ודאי חזקה דמעיקרא, יותר נראה מדבריו שבהודאה כנגד הודאה הולכים אחר חזקת מרא קמא.

בהמשך דבריו שם מביא את פירוש הרמ"ה לשאלת הגמ' "מי אוכל פירות", וגם לפי פירוש זה, זה מתייחס לשלב השני של הברייתא כלומר שהקרקע נשארת בידי הנותן והעבד בחזקת אדוניו, והשאלה היא מי לכתחילה אוכל פירות. לגבי דעת רבה שבבנים משלשין, יש לרמ"ה שני פירושים: א. כאשר הבן טוען בברי שאביו לא קיבל את השדה, מכיון שהנותן נתן לאב ואילו האב היה קיים ולא היה מודה, הודאת הבן לא היתה נחשבת כלום, ממילא מכיון שהשדה מגיעה לבן מכח האב ולגבי האב אנו מסופקים, ולכן אין בהודאת הבן להשתוות להודאת הנותן, לכן לא שייך להכריע עפ"י חזקת מרא קמא, ולכן משלשין. ב. מדובר שהאב הודה והבן לא מודה, יוצא שהבן טוען מתוך ספק, וכן הנותן, ולכן משלשין ולא משאירים ביד נותן. (לכאורה במצב כזה של ספק היה ראוי להכריע עפ"י חזקת מ"ק כנ"ל).

הריטב"א מוסיף בדבריו סברא, שנכונה לכלל המקרים של הודאה כנגד הודאה: "ומסתברא דהיכא דאיתנהו לתרוייהו ולא הדר ביה חד מינייהו, לא איצטריך לאשמועינן, דהא לא תבע חד מינייהו לחבריה, וכ"ש היכא דהדר ביה הרב והעבד לא הדר ביה, אלא כי איצטריך היכא דאיתנהו לתרוייהו, וקא הדרי בהו תרוייהו, והדר הרב ואמר לא נתתי, והדר עבדא ואמר אין כתב ונתן לי. אבל היכא דהדר ביה עבדא ואמר כתב ונתן לי והרב לא קא הדר ביה מהודאתו, כופין אותו וכותב לו גט שיחרור" יוצא מדבריו, שפשוט

שבמקרים של הודאה כנגד הודאה, כל הדיון מתעורר בעקבות טענות בעלי הדין לטובת עצמם, וכגון שחזרו בהם מהודאותיהם וכדו'.

4. רבנו קרשקש – תפיסה מועילה

בהסבר השלב השני בברייתא, סובר רבנו קרשקש, שהודאת בעל דין בכל הסוגיא מתייחס להודאות שני הצדדים, ונאמנותם שווה, ועל כך נסוב הדיון בסוף הסוגיא לגבי אכילת פירות, אך הדין מתייחס רק לשדה ולא לעבד מכיון שעבד תופס את מעשי ידיו, כלומר שנוצר ספק ותפיסה מועילה, ולכן העבד שתפוס במעשי ידיו יזכה בהם. לעומת זאת בשדה, כאשר מדובר על בעלי הדין בעצמם, הדין הוא שישלשו את הפירות, וכאשר מדובר על בניהם, אם לבנים אין טענות ברורות, אלא שהם באים לדון מכח אבותיהם, במצב כזה בכל המקרים (מת נותן בחיי מקבל, מת מקבל בחיי נותן וכו') נעמיד את הקרקע בחזקת מרא קמא, ואם הבנים באים גם הם בטענות מוחלטות כאבות, במקרה כזה דינם יהיה כשל האבות, כלומר ישלשו את הפירות.

היוצא מדבריו, שבמקום שאחד הצדדים תופס, התפיסה תועיל, כמו שרואים בעבד, ואילו בשדה שבה שני הצדדים מוחזקים בשווה, ואף צד לא תפוס בפירות, הפירות ינתנו לשליש, כאשר הטענות הן מוחלטות, כגון בבעלי הדין עצמם, וכאשר מדובר בבנים שלא מודים בודאי אלא באים מכח האבות, במקרה כזה נלך עפ"י חזקת מרא קמא.

בהערות המהדיר (הרב ליכטנשטיין) על חידושי רבנו קרשקש (מוסד הרב קוק הערה 770) ציין שרבנו קרשקש חולק על הריטב"א, וסובר שתפיסה תועיל, ואילו הריטב"א סובר, שתפיסה לא מועילה אלא מכריעים בעבד עפ"י חזקת עבדות, כלומר חזקת מרא קמא, והרי רבנו קרשקש בעצמו סובר שבבנים כן הולכים אחר חזקת מרא קמא, ולהלן נביא את תירוצו להערה זו, אך בפשטות ניתן לומר בהסבר דבריו, שר' קרשקש סובר שתפיסה מועילה תמיד, ובשדה המצב הפשוט הוא שאין מוחזקות ואין תפיסה לאף צד, ולכן ישלשו את הפירות, ואולי באמת אם אחד הצדדים יתפוס זה יועיל, ואילו בבנים הבאים מכח האבות, מכיון שטענותיהם הן ספק, במקרה כזה תפיסה לא תועיל, ולכן נלך עפ"י חזקת מרא קמא. כלומר שהמחלוקת בין הריטב"א לר' קרשקש היא האם תפיסה תועיל בספק שנוצר בעקבות הודאה כנגד הודאה או לא.

ב. טענות בעלי הדין בהודאה כנגד הודאה

כפי שהבאנו לעיל מהריטב"א ונראה לכאורה שכונ"ע יודו לזה, בזמן הדיון העכשווי על מקרה שיש בו הודאות סותרות, ברור ששני בעלי הדין טוענים לטובת עצמם ולא נשארו בהודאותיהם לטובת השני, וזה לכאורה פשוט גם מסברא, כי אם הם לאורך כל הדרך מודים אחד לשני, מצב זה כלל לא מגיע לדיון בבית דין, אלא אפשר למצוא פתרונות יצירתיים לענין, למשל שיתחנתו זה בזה כמעשה דאלכסנדר מוקדון וכדו', אלא ודאי נראה שכשהם מגיעים לבית הדין הם טוענים כל אחד לטובת עצמו.³

אולם נראה, שבעל שו"ת פרח מטה אהרון (ח"א סי' סה; דף קכח עמ' א), אינו סובר כך. לדעתו, שני הצדדים נשארים בהודאותיהם. הוא מקשה: מה ההבדל בין דין של תרי ותרי, בו מעמידים ממון בחזקתו, למשל במקרה של נכסי דבר שטיא, לבין המקרה של הודאה כנגד הודאה בגיטין הנ"ל, שבו הדין שמשלשים את הפירות. מתרץ בעל הפרח מטה אהרון, שבתרי ותרי לכל צד יש טענות מוחלטות וברורות לטובתו ולכן אין סיכוי שהן תשתננה, מה שאין כן בנידון בגיטין, שם כל אחד מודה לשני וזה מה שיוצר את הספק, ולכן יש אפשרות סבירה שבחלוף הזמן, אחד מהם יחזור בו מהודאתו. לכן במקרה כזה הדין הוא שיהא מונח עד שיבוא אליהו, או מה שיותר מסתבר שאחד מהם יחזור בו מהודאתו, ומוכח מדבריו שהוא מעמיד את הגמ' כך, שבעלי הדין נשארים בהודאותיהם ודלא כריטב"א הנ"ל.

הסתכלות דומה מוצאים בדברי רבנו קרשקש. המהדיר (הרב ליכטנשטיין) הקשה, שבתחילת דבריו נראה שבהודאה כנגד הודאה לא תועיל חזקת מרא קמא, ואילו בסוף דבריו לגבי בנים הוא סובר שכן תועיל, ותרץ שבאמת גם לפי ר' קרשקש, תועיל חזקת מרא קמא, אלא שכאשר בעל הדין עצמו עומד

³ ועיין בתרומת הכרי (פח,א), שהקשה על הרמב"ן, שסובר שתפיסה לא מועילה בספק ואילו בהודאה כנגד הודאה סובר שתפיסה תועיל, וכפי שיובא להלן. ותרץ שבהודאה כנגד הודאה תפיסה מועילה, מכיון שאין אף אחד שמוחה כנגדה, כי הנתבע מודה לתפיסתו של התובע, ולכן במצב זה בית הדין כלל לא נדרש להתערב ובלשונו "עוד נראה בעיני בטעמא דהרמב"ן ז"ל, דהוא ז"ל לאו מתורת תפיסה בספיקא אתי' עלה, אלא דהיינו טעמא דלא נצטוו הב"ד לעשות משפט ולהצילו מיד עשקו, אלא היכי שהתובע קובל בפניהם, אבל הכא הוא אומר שאינו חייב לו שעורין... " וזה ממש כדברינו למעלה. גם המגיה על תרומת הכרי (חתנו) שם באות א מעמיד את הגמ' בגיטין, שמדובר שבעלי הדין חזרו בהם מטענותיהם, ואמתלא לחזרה תועיל, אפילו לדעות הסוברות שאין אמתלא בממון, כאן כולם יודו שאמתלא תועיל מכיון שההודאות מסופקות כי יש הודאות הסותרות אותן. גם הרמ"ה שמובא בטור יו"ד סימן רסז סעיף קמ, מעמיד כך את הגמ' שם.

וצועק שהממון לא שלו, בזה אי אפשר להתייחס לחזקת מרא קמא שהוא עצמו סותר אותה, אך בבנים, שטענותיהם אינן מוחלטות, כן תועיל חזקת מרא קמא. ומשמע מדבריו, שגם הוא מעמיד את הגמ' באופן שנשארים בהודאותיהם, אך אולי אפשר לומר שגם לפי הסבר זה, ודאי שעכשיו בבית הדין בעלי הדין טוענים לטובת עצמם, אך מכיון שבעבר טען המרא קמא (האדון, הנותן), שהממון לא היה שלו, ממילא הורעה חזקת מרא קמא שלו בכך, ועיין להלן מה שנכתוב בדברי הנתובות.

ג. קצוה"ח ונתה"מ - תפיסה בהודאה כנגד הודאה

השו"ע (חוי"מ פח"ב) בדין של "טענו חיטים והודה לו בשעורים" פוסק כשיטת הרי"ף והרמב"ם, שהפטור של הנתבע נובע מכך שהתובע הודה לו שהוא אינו חייב לו שעורים. בהמשך הסעיף מובאת שיטת הרי"ף שאם תפס התובע שעורים לא מפקינן מיניה.

הש"ך (ס"ק כג) מקשה מדוע תועיל תפיסה, הרי התובע בעצמו הודה, שהנתבע לא חייב שעורים, אם כן איך הוא יכול לתפוס שעורים, הרי אפילו אם יהיו עדים שיעדו שהנתבע חייב שעורים, הם לא יהיו נאמנים מכיון שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, כדברי השו"ע.

קצוה"ח (ס"ק ט) מיישב, שטענו חיטים והודה לו בשעורים זה מקרה של הודאה כנגד הודאה, כי כמו שהתובע הודה לנתבע, הודה הנתבע לתובע שהוא חייב לו, וכפי שנמצא כבר בהרבה ראשונים, וכן נראה מהרמב"ם הלכות טוען ונטען ג, י, ומכיון שכך נוצר פה ספק, שדינו כמו תרי ותרי, ומכיון שבתרי ותרי מועילה תפיסה, גם כאן תועיל תפיסה.

קצוה"ח מסייג את דבריו בכך, שגם לסוברים שטענו חיטים והודה לו בשעורים פטור מטעם הודאה כנגד הודאה, זה רק במקרה של תפיסה, אך אם לפני תפיסת התובע חזר הנתבע מהודאתו, הוא נאמן ותפיסה שתבוא אח"כ לא תועיל, מכיון שלכו"ע כל עוד אין תפיסה הנתבע יכול לטעון טענת השטאה. בשיטת הרא"ש, שמצד אחד סובר את הטעם של הודאה, ומצד שני סובר שתפיסה לא תועיל, אולי אפשר לומר שהקצות יסביר כהסבר התומים וכפי שנביא להלן, שלרא"ש אין חילוק מהותי בין הודאה למחילה, ולכן תפיסה לא תועיל, כי יש מחילה של התובע.

קצוה"ח מביא ראיה לדבריו, שב"טענו חיטים... תפיסה מועילה מכיון שזו הודאה כנגד הודאה, מדברי הרמב"ן (מלחמות ב"ק כ"ב, מדפי הרי"ף) וז"ל:

ומכל מקום בשניהן ברי הואיל וזה אומר חייב אני לך וזה אומר אינך חייב לי אוקי ממונא בחזקת מאן דתפיס ולא מזדקקין להו, והכי איתיה בפרק השולח (גיטין מ, ב) גבי נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי עכ"ל. וכדברי הרשב"א בגיטין.

בסוף דבריו הקצות מביא את קושיית אחיו על שיטתו, מהגמ' בגיטין הנ"ל, מהמקרה של הודאה כנגד הודאה בעבד, שהדין הוא שהוא נשאר בחזקת האדון, והרי העבד תפוס בעצמו, ואם כן הדין היה צריך להיות, שהתפיסה תועיל והעבד יהיה בן חורין, ומתרץ הקצות שבעבד זה נחשב תפיסת ספק, כי אם הוא אינו בן חורין לא תועיל תפיסתו כלום, ממילא עצם זה שהוא יכול לתפוס מוטל בספק, ותפיסת ספק אינה מועילה.

נתה"מ (שם ד) מתרץ את קושיית הש"ך באופן אחר, וחולק על הסברו של קצוה"ח. לדעתו תפיסה לא מועילה במקרה של הודאה כנגד הודאה, וראייתו מדין העבד בגמ' בגיטין (וכקושיית אחי הקצות). ובטעם הדבר כתב, שבהודאה כנגד הודאה לא תועיל חזקת ממון, מכיון שהטעם של חזקת ממון הוא שאין ביד בית דין להוציא מנתבע ממון ללא ראייה, והיא אינה חזקה מבררת, ולכן היא לא תועיל ללא טענה, ולכן בהודאה כנגד הודאה, כשהמחזיק בעצמו טוען שהממון לא שלו, אין כל צורך בראיה להוציא ממנו את הממון, כי יש פה חזקה ללא טענה. ומה שיכריע בהודאה כנגד הודאה זה רק חזקת מרא קמא, שלדעת נתה"מ היא חזקה דמעיקרא, כבדיני איסור שהיא כן חזקה מבררת.

בדברי הנתניבות יש להעיר, כפי שהבאנו לעיל מהריטב"א, שלכאורה פשוט, שכאשר בעלי הדין באים לפנינו כל אחד מהם טוען לטובת עצמו, ואם כן גם לשיטתו חזקת ממון תועיל פה כי היא מלווה בטענת ברי של המוחזק לטובת עצמו, אלא צריך לומר שמכיון שבעבר התופס הודה שהממון לא שלו זה מערער את הברי שהוא טוען עכשיו, ולכן חזקת ממון לא תועיל אלא רק חזקת מרא קמא.⁴

נראה לכאורה שאפשר להשוות את מחלוקת הקצות והנתניבות למחלוקת הריטב"א ור' קרשקש, שהבאנו לעיל. בדעות שאר הראשונים לא ניתן להכריע מה הם סוברים, האם מכריעים ע"י חזקת ממון או מרא קמא. (גם

⁴ ועיין בהערות מילואי משפט הערה מס' 115.

ברמב"ן וברשב"א, שהקצות הביא כראיה לשיטתו, ניתן לומר, שהם מתכוונים לחזקת מרא קמא ולא דוקא לחזקת ממון).

יסוד המחלוקת בענין תפיסה

נראה שיסוד מחלוקתם של הקצות והנתיבות בדין זה של תפיסה בהודאה כנגד הודאה, נעוץ במחלוקתם בחו"מ עה בגדר חזקת ממון.

קצוה"ח (עה ס"ק א וב) דוחה את דברי הש"ך שסובר, שכשנתברר חיוב במקצת בבי"ד מתוך טענותיו של נתבע, יש חיוב שבועה, כי בי"ד נחשבים כעדים וממילא יש פה דין של ר"ח קמייתא, והקצות סובר שבמקרה כזה בי"ד לא נחשבים כעדים המחייבים שבועה משום "דכי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי" כלומר שמתוך חזקתו של הנתבע בממון, כשם שהבי"ד מעידים לחובתו בחלק שנתברר, כך הם מעידים לזכותו בשאר, ולכן אין כאן חיוב שבועה.

נתה"מ שם ד חולק על קצוה"ח, וז"ל:

וליתא, דהנה יש שני מיני חזקות, אחת, חזקה המבררת את האמת כעדים, כמו חזקת הגוף דבתולה ושאר חזקות, ונלמד מקרא, משא"כ חזקת ממון דאינה מבררת האמת ולא נלמד מקרא רק מסברא כמ"ש בפרק הפרה (בי"ק מ"ו ע"ב), כמ"ש [בקונטרס הספקות] (ו)בסוף ספרו בקצוה"ח, כלל א [סי' ו]. וא"כ לא דמי, בשלמא על המקצת שהוא חייב לשלם, דהטעם הוא דרחמנא הימניה לעד אחד כשנים היכא דאינו יכול לישבע, הוי כאנן סהדי מטעם הנ"ל, וכן במקום דאיכא חזקה המבררת האמת הוי כאנן סהדי, אבל על המקצת השני דפטור הוא מטעם חזקת ממון, לא הוי כאנן סהדי, דהיא חזקה שאינה מבררת האמת.

וכוונת דבריו, שמכיון שחזקת ממון אינה מבררת אלא יסודה בסברא, שבי"ד לא יכולים לשנות מצב קיים ולהוציא ממון ממוחזק כל עוד אין ראיה מספיקה לעשות כך, ממילא חזקה כזו לא יכולה ליצור אנן סהדי, ששאר הממון הוא של הנתבע.

קצוה"ח, במשובב נתיבות משיב על דברי הנתיבות:

ואין אומר ואין דברים, דהא בש"ס אמרו עלה דשנים אוחזין כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי, דאינו אלא חזקת ממון דמאי דתפיס האי, ומאי דתפיס האי. ומה לי אם הוא מחמת סברא או לא כולן מרועה

אחד ניתנו, ולא יאמר הלכה זו נאה, וכולם פסק דין המה והו"ל אכן סהדי מחמת פסק דין להאי כמו להאי.

מדברי קצוה"ח נראה, שהוא מודה לנתיבות בכך, שחזקת ממון נוצרת ע"י הסברא הנ"ל, אך הוא סובר, שלאחר שהיא קיימת ומכריעים על פיה ממילא היא נחשבת כמבררת. ומחלוקתם מופיעה, כאשר באים להכריע עפ"י חזקת ממון האם מתייחסים לסברא היוצרת אותה, או שברגע שהיא נוצרה, מתייחסים אליה כאל פסק דין וממילא כאל דבר מברר, בלא להתחשב האם הסברא היוצרת אותה שייכת. ולפי זה, סבור קצוה"ח, שאף בהודאה כנגד הודאה חזקת ממון תועיל ולכן תועיל תפיסה, ואילו הנתיבות סובר, שמכיון שבעל הממון בעצמו הודה שהממון אינו שלו, לא שייכת סברת חזקת ממון ולכן לא נכריע על פיה וממילא תפיסה לא תועיל.

ד. "טענו חיטים..." - הודאה כנגד הודאה?

מחלוקת נוספת העולה מדבריהם היא, האם המקרה של טענו חיטים וכו' נידון כהודאה כנגד הודאה וזו סיבת הפטור מדמי שעורים, וכך סובר הקצות, או שהדין כאן לא נובע מדיני הודאה כנגד הודאה וכך סובר הנתיבות. התניבות מסביר, שהדין של "טענו חיטים..." נובע מסברות אחרות השייכות במצבים השונים: א. במקרה שהטענות מתייחסות לזמנים מתחלפים, כלומר הלוואת החיטים היתה ביום א' והודאת שעורים מתייחסת ליום ב', בזה כל הראשונים יודו, שהפטור נובע מדין מחילה. ב. במקרה שבו הטענות מתייחסות לאותו יום ואותה שעה, ולא שייך טעם של מחילה אלא של הודאה, ולכן לתובע יש זכות לגבות דמי חיטים או דמי שעורים, ממה נפשך, אך אין לו זכות בשעורים עצמן, ואם הנתבע חוזר בו וטוען השטאה הוא נאמן והתובע לא גובה כלום. ג. במידה והנתבע לא טען השטאה והתובע תפס את החיטים עצמן, לא נוציא ממנו - לשיטת הרי"ף והשו"ע, מכיון שהודאתו אינה הודאה מוחלטת אלא הודאה מתוך שתיקה, ולכן תפיסתו תועיל.

ה. שיטת תוס' והרא"ש בהודאה כנגד הודאה

הנחלת צבי (ר"ס עה), אומר, שרש"י, תוס' והרא"ש סוברים, שבהודאה כנגד הודאה נעמיד ממון על חזקתו, ומזה נובע הדין בטענו חיטים והודה לו בשעורים,⁵ ולזה מתכוון הרא"ש כשהוא אומר שהפטור בשעורים נובע

⁵ ועיין חזו"א חו"מ סימן יא ס"ק ו.

מהודאה של התובע כלומר שבצירוף הודאת הנתבע נוצר ספק ולכן מעמידים ממון על חזקתו, והממון כלומר השעורים נשארות אצל הנתבע. וכן הוא אומר כך בדעת רש"י ותוס',⁶ אלא שלשיתם ב"טענו חיטים..." יש טעם עדיף של מחילה של התובע, אך גם ללא טעם זה, הדין לא ישתנה. ומה שהם הסבירו בגמ' בגיטין, שקרקע נשארת ביד נותן מהסיבה שחוששים לטעות נותן, ולא הסבירו שזה מדין העמד ממון על חזקתו, נובע מכך ששם הברייתא השתמשה בלשון מוחלטת של הודאת בעל דין וכו' ביחס למקבל ומשמע שזה לא מצד ספק, שנוצר מהודאותיהם הסותרות, אלא זה דין מוחלט שנוצר מהודאת מקבל. לכן פירשו שם, שהודאת הנותן לא נחשבת כי מגדירים אותו כטועה, אך באמת גם אם טעם זה לא היה שייך, הדין היה נשאר כך מדין העמד ממון על חזקתו במצב של ספק.

לכאורה יש להעיר בדבריו, שאם כך הם הדברים, מדוע לפי הרא"ש לא תועיל תפיסה, שהרי לפי הסברו ברא"ש נראה שנוצר ספק כתרי ותרי, וכן נמצא במפורש בשו"ת פרח מטה אהרון המובא בדבריו, שיש השואה גמורה בין תרי ותרי להודאה כנגד הודאה.

הנחל יצחק (עה אות ט ענפים א וב) מבין אחרת בשיטת רש"י ותוס'. לדעתו, רש"י, תוס' והרא"ש סוברים, שבמקרה של הודאה כנגד הודאה, תמיד תגבר הודאת נותן, מכיון שתמיד ביד הנותן להקנות באודיתא את הממון שעליו נחלקים, ולכן נתייחס תמיד להודאת נותן כאל הקנאה מחודשת, וממילא אין מקום לויכוח בשאלה מה קרה בעבר. הגדרה זו נכונה לרוב המקרים, פרט למספר מקרים חריגים:

א. מקרים שבהם ניתן לתלות כאמור, שהנותן טועה וזו סיבת הדין בגמ' בגיטין.

ב. כאשר ישנה מחילה של המקבל, זה גובר על ההקנאה של הנותן, ולכן במקרה בו לוח טוען שהוא חייב ומלוה טוען שהלוה לא חייב לו (חוי"מ עה,יא), למרות שבאופן עקרוני הודאת הלוה גוברת, אך כאן יש מחילה של המלוה ולכן הלוה פטור. וכן בטענו חיטים והודה לו בשעורים זהו גם מקרה של הודאה כנגד הודאה, והדין באופן עקרוני הוא, שהודאת נותן גוברת, אך

⁶ ונראה שכך סובר התוס' רי"ד ב"ב קלה, א.

הודאת התובע מוגדרת כמחילה ולכן פטור מן השעורים.⁷ ההוכחה שהוא מביא להסברו בשיטתם, שבמקום שאין לתלות בטעות נותן, הודאת נותן גוברת, ולא כדברי הרמב"ן והרשב"א שבמקום כזה, נעמיד ממון בחזקתו, היא מדבריהם בגיטין, שלשיטתם דין הגמ' נובע מכך שיש טעות נותן, והרי אם היו סוברים כרשב"א והרמב"ן, היו יכולים להסביר את הגמ' כמותם ולא להזדקק לטעם של טעות נותן, אלא מוכח שללא טעות נותן, הודאתו תגבר.

ו. דין "האומר זה אחי" כהודאה כנגד הודאה

מקרה נוסף של הודאה כנגד הודאה, שבו אין לתלות בטעות של אחד הצדדים, ואין לאף צד חזקה בממון, מובא במשנה בב"ב קלד, א:

האומר זה בני - נאמן, זה אחי - אינו נאמן, ויטול עמו בחלקו. מת - יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר - יירשו אחיו עמו.

ובגמ' מובא (קלה, א), ש"נפלו לו נכסים ממקום אחר אחיו חולקים עימו" זה דוקא כשהאחים טוענים שאינם יודעים, אך אם טענו בודאי שהספק אינו אחיהם, על זה לא דיברה המשנה ובמקרה כזה הם לא חולקים בנכסים, אלא האח שאמר, זה אחי, יורש הכל. וכן פסקו להלכה הרמב"ם והשו"ע.

המשנה למלך (נחלות ד, ת), מקשה על הרמב"ם, שהרי יש פה הודאה כנגד הודאה, כי כאשר ראובן טוען שלוי הוא אחיו, מיניה וביה הוא מודה שגם שמעון הוא אחיו של לוי, ואם כן המקרה דומה למקרה של הגמ' בגיטין מ, ומכיון שכאן אין לתלות בטעות נותן, נוצר פה ספק, ואם כן לא שייך להכריע בפשטות שראובן יירש הכל. [ועי' בשו"ע (רפ, ד), שנקט לשון הרמב"ם, ורע"א מצייין לקושיית המל"מ הנ"ל].

1. נתה"מ ונחל יצחק – הודאה כשהנכסים אינם ברשותו

ביישוב קושיה זו נאמרו מספר תירווצים:

הנחל יצחק מתרץ כך: מכיון שטענות האחים היו עוד בחיי הספק, בשעה שירושתו מוגדרת כדבר שלא בא לעולם, ולכן אמירת ראובן זה אחי לא יכולה להוות אודיתא, כי אין אודיתא בדבר שלא בא לעולם. לכן כאשר מת

⁷ הנחל יצחק סובר בדעת הרא"ש, שהודאה ומחילה זה היינו הך, והרא"ש לא התכוון לשלול לגמרי את הטעם של מחילה בדין זה אלא רק במקרה המסויים של שני שוורים שהזיקו שני שוורים, וכהסבר התומים (פח ס"ק ז) בדעת הרא"ש, ודלא כש"ך (פח ס"ק ז), שדעת הרא"ש שטעם מחילה לא שייך כלל בדין זה.

הספק נוצר ספק שקול כתוצאה מההודאות הסותרות, ולכן ראובן שנחשב כיורש ודאי לעומת שמעון שנחשב יורש ספק, יירש הכל.

אך הוא דוחה תירוץ זה, מכיון שאמנם בזמן הטענה הראשונית אין אודיתא, אך לאחר שהנכסים מגיעים ליד ראובן, וכל החזקתו בהם היא מכח טענתו שהוא אחיו, אם כן ישנה גם הודאה תמידית ששמעון הוא גם יורש, ואם כן הדין צריך להיות שלאחר שהנכסים מגיעים לידי ראובן, שמעון צריך לקבל חלק, מכח הודאתו של ראובן.

הוא דוחה את הדחיה ואומר, שכאשר הנכסים מגיעים לראובן אין אודיתא שלו לשמעון, כי אמנם ראובן בשביל להחזיק בנכסים טוען שלוי הוא אחיו, אך זה לא יוצר אודיתא, כי ראובן טוען לטובת עצמו, ולא מתכוון להקנות לשמעון.

הוא מביא גם את תירוץ הנתיבות (רפ ס"ק ג), שאומר, שמכיון שהנכסים אינם ברשות אחד מן האחים, אין לראות בטענת ראובן שלוי הוא אחיו וממילא גם אח של שמעון, הודאת בעל דין, אלא היא עדות רגילה, אולם טענת שמעון שלוי אינו אחיו כן נחשבת כהודאת בעל דין, ולכן הודאת שמעון גוברת ורק ראובן יורש.

לכאורה גם על תירוץ זה קשה כנ"ל, שכן כשהנכסים מגיעים לידי ראובן, עדותו נהפכת להודאת בעל דין. ואולי אפשר לומר בשיטת הנתיבות, שלא כמו הסברו של הנחל יצחק. אלא שכשהנכסים מגיעים לידי ראובן נוצרת חזקת מרא קמא, מכיון שעד עכשיו אף אחד לא היה מוחזק, ולכן הנכסים ישארו בחזקת ראובן.

בהמשך דבריו, מקשה הנח"י על עצמו ועל הנתיבות, איך המהר"ם והרא"ש מביאים ראיה מדין האחים, למקרה של מלוה ולוה שהודו זה לזה, הרי באחים זה מקרה מיוחד, שבו אין אודיתא של הנותן (נח"י) או אין הודאת בעל דין של הנותן אלא עדות (נתיבות) ולעומת זאת במלוה ולוה, יש אודיתא וגם הודאת בע"ד של הנותן, ואם כן איך הרא"ש מוכיח מכאן, שהודאת המלוה נחשבת מחילה, אם לא שנאמר, שהרא"ש סבור, שהמקרה של האחים הוא כמקרה רגיל של הודאה כנגד הודאה, ואם כן חזרה קושיית המל"מ למקומה.

מתרץ הנח"י, שבאמת הוכחת הראשונים היא מהשלב בו הנכסים כבר הגיעו לידי ראובן, שאז כבר יש הודאת בעל דין, ובמקרה כזה לרא"ש שסובר

שבהודאה כנגד הודאה הולכים אחר הודאת נותן, הדין היה צריך להיות ששמעון חולק בנכסים, ומזה שהנכסים נשארים בידי ראובן ראיה לכך שאמירתו של שמעון נחשבת כמחילה, ולכן גם במקרה של מלוה ולוה נלמד שהודאת מלוה מהוה מחילה ולכן הלוה פטור, ומשמע מדבריו, שחזר בו ממה שאמר למעלה שהודאת ראובן לא תיצור אודיתא, אלא נשאר בתירוץ הנתיבות בלבד.

2. קצוה"ח – אין ספק מוציא מידי ודאי

תירוץ נוסף על קושית המל"מ, הובא בקצוה"ח.⁸ במקרה זה של האחים, האומר זה אחי, נחשב כיוורש ודאי לעומת זה שאמר שאינו אחי, שהוא יורש ספק בנכסיו של הספק, ולכן יש פה דין של אין ספק מוציא מידי ודאי, וזה שאמר שהוא אחיהם יורש הכל. ובלשון הקצות:

אמר שמעון אין לוי זה אחי. והוא מדברי הרמב"ם פ"ד מנחלות (ה"ד). ובמשנה למלך הקשה דאמאי לא יטול שמעון בנכסי לוי, דהא כי היכי דיש הודאת שמעון דאין לו חלק בנכסי לוי כמו כן יש הודאת ראובן שיש לשמעון חלק בנכסי לוי וע"ש.

ואחי הרב החכם השלם מוהר"ר יהודא ש"ן אמר בזה (תרומת הכרי סימן פ"ח סעיף י"ב), דכיון דהיכא דאיכא הודאת בע"ד שחייב והודאת תובע להיפך שאינו חייב הו"ל כמו תרי ותרי, וכמבואר בסימן פח סק"ט ע"ש [דאינו אלא] כמו ספיקא דתרי ותרי דבע"ד נאמן [כעדים], ומש"ה גבי יורשין דהיכא דאחד ודאי והשני ספק אין ספק מוציא מידי ודאי, וא"כ ה"נ הו"ל ראובן ודאי ושמעון ספק ומוקי הנכסים בחזקת ראובן עכ"ל ודו"ק.

3. בירור בתירוץ קצוה"ח

ולכאורה תרוץ זה לא מובן, מה עושה את ראובן יותר ודאי משמעון, הרי שניהם הודו זה לזה ולכאורה הם שווים לחלוטין, וכן הקשו האמרי בינה ואולם המשפט (סימן פח) ועוד.

ואולי אפשר לישוב בדוחק עפ"י שיטת הרשב"ם במשנה ב"ב קנח, ב: "נפל הבית עליו ועל אימו, אלו ואלו אומרים שיחלוקו". ובאר הרשב"ם, שדין זה

⁸ קצוה"ח רפ סק"א בשם אחיו; וכיו"ב בנתה"מ פח ס"ק ד ובשו"ת נאות דשא סימן מו הו"ד בנחלת צבי הנ"ל, וכן הוזכר בנח"י.

נכון רק אם אין עוד בנים, אך במקרה שיש לה בנים אחרים, שיש להם חלק ודאי בירושת האם, חלק הבן שמת מתחלק בין בני האם האחרים ולא עובר לאחיו מן האב, מכיון שבני האם האחרים ביחס לאחיו של המת מן האב הם, ודאי לעומת ספק, כי יש להם חלק ודאי בירושה לעומת האחים מן האב שיש ספק האם הם בגדר יורשים.

תוס' שם מקשים על רשב"ם מספר קושיות ומכוחן דחו שיטה זו, ואף הטור (רפז) פסק דלא כרשב"ם, ומביא הב"י (ד"ה ומ"ש לא שנא) הגהות אשר"י, שמביא הרבה ראשונים שחלקו על רשב"ם, ושכך סובר הרא"ש, ושדקדק ברמב"ם, שגם הוא סובר לא כרשב"ם, אך בתשובת ר' שמחה (הובאה בשו"ת הרשב"א ח"ב סימן כו) רוצה לומר, שהרמב"ם סבירא ליה כרשב"ם.

המל"מ (נחלות ה,ו), מתרץ את שיטת הרשב"ם מקושיות תוס', ואומר שהרשב"ם אומר את דבריו אך ורק בירושה, ששני בעלי הדין באים בטענת ירושה, במקום כזה מי שיש לו ודאות בחלק מהירושה יש לו שם יורש ודאי, ומי שהוא ספק יורש נחשב כספק לעומת הודאי. לעומת זאת בשאר דיני ממונות לא שייכת סברא זו. ולכן לא קשות קושיות התוס', שהקשה מדינים שלא קשורים לירושה. לכאורה נראה, שהמל"מ סובר ששיטת רשב"ם בנוגע לדיני ירושה לא נדחתה.

לפי זה אפשר אולי לומר, במקרה של שני אחים שנחלקים על ירושת האח הספק, והרי מדובר שבשלב הראשון נפלה ירושה לאחים מאביהם, ואז ראובן העיד על לוי שהוא אחיהם, ושמעון טוען שהוא לא אחיהם, וראובן - בגלל הודאתו ללוי - נדרש לתת לו חצי מחלקו בירושת יעקב, וכאשר לוי מת, על הנכסים שראובן נתן לו מירושת יעקב, אין דיון והם חוזרים לראובן, וכל הדיון הוא רק על נכסים שנפלו ללוי ממקום אחר, ממילא לראובן יש ודאי בחלק מהנכסים ובשאר הוא ספק ולכן הוא יורש ודאי לעומת שמעון שהוא ספק יורש, ואם כן לפי רשב"ם ראובן יטול הכל מדין אין ספק מוציא מידי ודאי, ואלי לזה התכוונו כל הנ"ל, וצ"ע.

ז. הודאות סותרות של מלוה ולוה

מקרה נוסף של הודאה כנגד הודאה מובא בחו"מ עה,יא. לוח טוען, שהוא חייב למלוה והמלוה טוען שהלוה אינו חייב לו, והדין בזה שהלוה פטור אפילו מדיני שמים מכיון שהמלוה מחל.

הנחל יצחק (בדעת הרא"ש ותוס' כנ"ל) סובר, שזה דין רגיל של הודאה כנגד הודאה, כמו בטענו חיטים והודה לו בשעורים וכמו המקרה בב"ב הנ"ל, שבכלם הדין הוא שהמקבל מחל ולכן הממון נשאר אצל הנותן. בנחל יצחק נראה שהוא סובר שגם הרשב"א חזר להורות בענין זה כדברי התוס' והרא"ש, כי הרשב"א (במיוחסות תשובה קיז) מסכים לדברי הרא"ש, ומסביר גם את הגמ' בגיטין כמוהו, מכאן שחזר בו. אך אם נאמר שהרשב"א לא חזר בו והתשובה המיוחסת אינה שלו, והוא נשאר בדעתו, כפי שהקצות מבין אותה, לכאורה הדין יהיה צריך להיות שזה תרי ותרי והעמד ממון על חזקתו, ואם תהיה תפיסה של המלוה היא תועיל. ואולי אפשר לומר, שאפילו לרשב"א במלוה ולוה זה לא תרי ותרי אלא מחילה של המלוה, וכמו הסברא שמובאת בטור בסימן עה, שהיה על המלוה לדקדק, ומזה שלא עשה כך מוכח שמחל בלב שלם.⁹

ה. סיכום

יש שתי גישות מרכזיות בהסבר דין הגמ' בגיטין בהודאה כנגד הודאה:

א. רש"י, תוס' והרא"ש – תולים בטעות נותן ולכן הודאת מקבל גוברת.

ב. רשב"א, ריטב"א ועוד – בהודאה כנגד הודאה נוצרת ספק, ודינו כדין כל מצבי הספק, כלומר מכריעים עפ"י חזקת ממון ואז תפיסה מועילה, או עפ"י חזקת מרא קמא ואז תפיסה לא תועיל. במצבים מסויימים כשאין שום מוחזקות, ושום אפשרות לבירור הספק, ההכרעה תהיה, שהממון הנדון יהא מונח עד שיבוא אליהו.

ביחס לשיטת הראשונים הראשונה, יש מחלוקת, מה יהיה הדין כאשר לא ניתן לתלות בטעות נותן, לפי הנחלת צבי, הראשונים הנ"ל יודו שנוצר ספק כתרי ותרי, שצריך להיות מוכרע ע"י חזקות וכדו'. לעומתו סובר הנחל יצחק, שהודאת נותן תמיד תגבר מכיון שהוא מקנה באודיתא את הממון הנדון למקבל, אלא אם כן הודאת המקבל מוגדרת כמחילה, ואז מחילת מקבל תגבר על קנין האודיתא של הנותן.

נחלקו הדעות, בדין של טענו חיטים והודה לו בשעורים שפטור, לשיטות הראשונים שזה נובע מהודאה או מחילה - האם להגדיר זאת כהודאה כנגד הודאה? קצוה"ח והנחלת צבי מסבירים בדעות הראשונים, שאכן כאן זו

⁹ ועיין ש"ך פח ס"ק יז שמסביר כך בדעת הרא"ש.

הודאה כנגד הודאה, ומזה נובע הדין כאן, ואלו מהשי"ך ומנתה"מ משמע שזה לא מוגדר כמקרה של הודאה כנגד הודאה.

מחלוקת זו בין קצוה"ח לנתה"מ נובעת ממחלוקתם בדין הודאה כנגד הודאה, האם באופן עקרוני תועיל במצב כזה תפיסה. לדעת הקצות תועיל ולדעת הנתיבות היא לא תועיל. מחלוקת זו נובעת ממחלוקתם לגבי חזקת ממון האם היא חזקה מבררת (קצוה"ח) או שהיא אינה מבררת (נתה"מ).

במקרה המובא במשנה בב"ב קלד,א, שבו יש הודאה כנגד הודאה ולמרות זאת הממון נשאר ביד נותן לשיטת הראשונים שסוברת, שהודאת נותן תמיד תגבר, כהסברו של הנחל יצחק, זה נובע מכך שיש מחילה של המקבל, וזהו מקור הדין. במקרים כאלו נגדיר את הודאת המקבל כמחילה והממון ישאר אצל הנותן (מהר"מ מרוטנבורג, רא"ש). ואילו לסוברים שבהודאה כנגד הודאה נוצר ספק, הדין במקרה זה נובע מכך שזה ספק וודאי, ורצינו להסביר שזה כך עפ"י שיטתו של רשב"ם שודאות בחלק מהממון בירושה, יוצרת בשאר הממון המסופק, דין של ספק וודאי.

במקרה בו מלוה ולוה הודו זה לזה (חוי"מ עה,יא), לדעות הראשונים שנימקו את הדין בב"ב של אחים שנחלקו על אח ספק, מטעם מחילה, גם כאן זה מקרה רגיל של הודאה כנגד הודאה ולכן מחילת המלוה מכריעה והלוה יהיה פטור, וכהבנת הרמ"א (פח,יב). לדעת הנחל יצחק בשיטת הרשב"א, לולא שנאמר שחזר להורות כשיטת הרא"ש, יש כאן הודאה כנגד הודאה שיוצרות ספק, ולכן לפי שיטת הקצות ברשב"א, תפיסה תועיל וכו', והעלינו אפשרות שבמקרה זה גם לפי הרשב"א נכריע שהמלוה מחל מכיון שהיה לו לדקדק וכסברא המובאת הטור.

קביעה כללית הנכונה לכל הדיון בנושא הודאה כנגד הודאה, ומובאת בריטב"א היא, שבזמן הדיון בב"ד, על מקרה שהיו בו הודאות סותרות, כל אחד מבעלי הדין טוען לטובת עצמו ולא נשאר בהודאתו, אך ראינו שיש דעות הסוברות, שאין זה כך אלא שמדובר שבעלי הדין נשארים בהודאותיהם.